

עניין של השקפה

השורש שק"ף משמש בעברית עוד מימי התנ"ך. שם מספרים לנו על נשים הנשקפות, כלומר מביטות, בעד החלון. אחת מהן היא אם סיסרא: "בַּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבַב אִם סִיסְרָא בַּעַד הָאֶשְׁנָב, מְדוּעַ בִּשְׁשׁ רֶכְבּוֹ לְבֹא, מְדוּעַ אַחֲרָיו פְּעָמֵי מֶרְכָבוֹתָיו" (שופטים ה, כח). אבל יש גם מי שנשקפת במשמעות 'נראית': "מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה פחמה" (שיר השירים ו, י). אם כן הפועל נשקף הוא דו-כיווני – 'רואה' ו'נראה'. כך גם כיום, בעיקר בהקשר של נוף ומראות: 'מהבית נשקף נוף מרהיב' או 'הבית נשקף אל נוף מרהיב'. משמעות נוספת של 'נשקף' עולה מן הפסוק "כי רעה נשקפה מצפון ושבך גדול" (ירמיהו ו, א); 'נשקפה' כאן פירושה 'צפויה', 'עתידה לבוא', וכיום: 'לא נשקפת לו סכנה'; 'נשקף לה עתיד מזהיר'.

הפועל השני המצוי בתנ"ך הוא השקיף – בדרך כלל במשמעות של ראייה מגבוה: "אלהים משמים השקיף על בני אדם לראות היש משפיל דרש את אלהים" (תהלים נג, ג). גם בעברית החדשה משקיפים בעיקר מגבוה או מרחוק. מכאן גם שם הפעולה 'השקפה' שקיבל כבר בימי הביניים משמעות מושאלת של 'התבוננות שכלית', 'עיון' ואחר כך 'דעה קבועה' ו'דרך ההסתכלות על הדברים'.

השורש העתיק שק"ף תרם לעברית החדשה כמה חידושי לשון הקשורים לראייה. בשנת תר"ן (1890) הציע המורה חיים ליב חזן בעיתון הצפירה כמה הצעות לחידושי מילים בעברית, ובהן משקפיים:

את כלי הזכוכית אשר נשים על עינינו למען היטב ראות אשר הרכיבו לשמו מלים שונות בדרכים שונות: כלי מחזה, כלי ראות, כלי ראי, בתי עינים – עלה על לבי לקרא משקפים. – הנה איש לא יכחש, כי טוב שם

בן מלה אחת משם מרבה מלים; ... אך מדוע בחרתי בשרש שקף... יוכל היות כי בחרתי בו למען דמותו למלה היונית skopéo [=לראות, להבחין] הבאה בשמות כל כלי הראות בלשונות אירופא, כמו טלסקופ [טלסקופ], מקרסקופ [מיקרוסקופ], קלדוסקופ [קלידוסקופ] וכמוהם.

כמו המשקפיים חודשו מן השורש שק"ף המילים משקפת (חידושו של בן-יהודה שפון מלכתחילה לטלסקופ), ובהמשך שקף ושקופית, וכן תשקיף ומשקיף וגם תשקפת (פרספקטיבה).

נוסף על יסוד הראייה המשותף למשקפיים ולמשקפת, לשקף ולשקופית – ארבעתם עשויים מחומר שקוף. המילה שקוף גם היא מקורה בתנ"ך, אלא שמשמעותה שם עמומה משהו: "ניעש לבית חלוני

שקפים אטמים" (מלכים א ו, ד). במאה התשע-עשרה גויסה המילה 'שקוף' לציון תכונתו של חומר חדיר לאור, שאפשר לראות בעדו. בעברית שלנו היום שם התואר שקוף והשם המופשט שקיפות משמשים מצד אחד במשמעות 'דבר גלוי ונראה לעין כול', כגון שקיפות בקבלת החלטות, ומצד שני 'דבר שאין רואים אותו כלל', כגון אנשים שקופים – אנשים בלתי נראים.

אל הפעלים העתיקים נשקף והשקיף הצטרפו בדורות האחרונים שקף והשתקף: מראה פניו של אדם עשוי לשקף את מצב רוחו, וכשיש חשש לדלקת ראות עושים שיקוף ראות. דמותנו משתקפת במראה, והשורש שק"ף הוא דוגמה מרתקת להשתקפות של העברית העתיקה בעברית החדשה.